

Přadková, Petra

Záslužný vydavatelský počín: první knižní vydání cenné, avšak téměř zapomenuté práce o vývoji východoslovenských nářečí

Opera Slavica. 2018, vol. 28, iss. 4, pp. 75-77

ISSN 1211-7676 (print); ISSN 2336-4459 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/OS2018-4-9>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/138425>

Access Date: 18. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

it may be a comparative work in the context of any language, carried out by Czech scholars as well as by scholars from abroad, native-speakers as well as non-native speakers of English; this book is a useful source that may facilitate their work and provide them with reliable methodological as well as material basis.

Michal Krístek

<https://doi.org/10.5817/OS2018-4-9>

Záslužný vydavatelský počin: první knižní vydání cenné, avšak téměř zapomenuté práce o vývoji východoslovenských nářečí

KOTULIČ, I.: *Historické hláskoslovie a tvaroslovie východoslovenských nářečí (1957)*. Bratislava: Veda, 2017. ISBN 978-80-224-1582-8.

V roce 2017 vydal Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV v rámci projektu *Fonologický vývin slovenčiny vo svetle súčasného stavu historickej jazykovedy* kandidátskou disertační práci slovenského jazykovědce PhDr. Izidora Kotuliče, CSc., (1927–2012) *Historické hláskoslovie a tvaroslovie východoslovenských nářečí* z roku 1957. Kniha byla vydána k devadesátému výročí autorova narození.

Jedná se o první knižní vydání práce, která dosud byla badatelům známá pouze z četných bibliografických odkazů v monografii Kotuličova učitele a školitele prof. Eugena Paulinyho *Fonologický vývin slovenčiny*¹ (a jejím prostřednictvím sekundárně i z dalších prací). Bohužel bylo téměř nemožné nahlédnout do Kotuličovy dizertace, protože se nenacházela v žádné veřejné ani akademické knihovně na Slovensku. Nynější vydání díla bylo možné jen díky ochotě Kotuličovy rodiny, která zapůjčila soukromý exemplář rukopisu.

Kotulič sám se k přípravě textu pro knižní vydání bohužel nikdy nedostal. To by vyžadovalo další usilovnou a časově náročnou práci, bylo by potřeba vypořádat se s připomínkami oponentů, tedy provést v textu řadu formálních i koncepčních změn. V neposlední řadě byla komplikací i absence závěru, který do termínu odevzdání práce autor nestihl vypracovat. Po získání vědecké hodnosti se Kotulič začal věnovat náročnému a dlouhodobému procesu budování základny pro *Historický slovník*

1 PAULINY, E.: *Fonologický vývin slovenčiny*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1963.

*slovenského jazyka*² (byl spoluautorem prvních tří dílů), k tomu zastával různé vědecko-organizační funkce (1959–1965 zástupce ředitele Ústavu slovenského jazyka SAV, 1962–1969 a 1981–1983 vedoucí oddělení dějin slovenského jazyka, 1959–1970 výkonný redaktor Jazykovědného časopisu).

Představovanou publikaci uvádí předmlouvou (s. 7–13) editor dr. sc. Siniša Habijanec, PhD. Následuje samotná práce Izidora Kotuliče, která je členěna do tří samostatných celků: Úvod (s. 15–27), Hláskoslovie (s. 28–117) a Tvaroslovie (s. 118–231).

V Úvodu Kotulič objasňuje, že vývoj východní slovenštiny sleduje přibližně od 11.–12. století, tj. od prvních písemných záznamů jazykového materiálu z této oblasti, pouze do konce 17. století, jelikož prozkoumaný historický materiál ukazuje, že na východním Slovensku se od 17. století mluvilo v podstatě stejným nářečím jako dnes, k žádným větším změnám nedošlo (pouze k pronikání starších vývojových změn dále do okrajových nářečí). Součástí Úvodu je též hláskoslovná a tvaroslovná charakteristika východoslovenské nářeční skupiny, která se dělí na nářečí spišské, šarišské, abovské a zemplínské.

Následující kapitola Hláskoslovie popisuje vývoj východoslovenského vokálního a konsonantického systému. V kapitole Tvaroslovie se autor věnuje ohebným druhům slov: substantivům, adjektivům, zájmenům, číslovkám a slovesům.

Na s. 233–235 nalezneme Seznam zkratk a značek, na s. 237–241 Zkratky pramenů, Kotuličovu práci uzavírá oddíl Použitá literatura (s. 243–250).

O problémech technického a formálního charakteru při digitalizaci textu disertace nás seznamuje Slovo editora (s. 251–254). Kotulič psal svoji práci na psacím stroji, na němž samozřejmě nebyly k dispozici speciální grafické znaky (např. dlouhé á), proto je do textu dodatečně dopisoval ručně, avšak ne vždy jednoznačně a důsledně, v mnoha případech bylo tedy třeba je rekonstruovat z kontextu. Práce také obsahovala velké množství lexikálních a syntaktických bohemismů, patrný byl i vliv autorova rodného šarišského nářečí, proto byl jazyk knižního vydání přizpůsoben současnému standardnímu úzu, aby dnešní čtenář neměl potíže s porozuměním textu. Byla sjednocena vědecká transkripce nářečních záznamů, která byla v původním textu do jisté míry rozkolísaná (např. hláska či foném *ch* se v editovaném textu důsledně zapisuje jako *x*). Při počítačovém zpracování textu psaného na psacím stroji nebylo možné zachovat stejné rozložení stran, avšak s ohledem na citace Kotuličovy práce v díle Paulinyho i jiných autorů označili tvůrci knihy původní paginaci číslicí na vnějším okraji stránky na úrovni slova, kterým začínala příslušná stránka v rukopisu. Odkazy v samotném textu jsou však již přizpůsobeny novému stránkování. Součástí

2 *Historický slovník slovenského jazyka*. Bratislava: Veda, 1991–2008. ISBN 80-224-0228-1 (A–J); ISBN 80-224-0385-7 (K–N); ISBN 80-224-0429-2 (O – pochytky); ISBN 80-224-0432-2 (poihrať sa – pytlovať); ISBN 80-224-0628-7 (R – Š); ISBN 80-224-0862-X (T – V); ISBN 978-80-224-1003-8 (Z – Ž; Dodatky).

kandidátské práce byla původně i příloha, obsahující nejméně deset jazykových map, ta se však pravděpodobně do současnosti nezachovala, z tohoto důvodu byly všechny autorovy odkazy na přiložené mapy z textu vymazány. Práce kromě závěru neobsahovala ani cizojazyčné resumé, proto tvůrci knihy připojili k textu krátký souhrn v angličtině (s. 263–265), v němž uvádějí základní body Kotuličovy koncepce vývoje východoslovenských nářečí a podávají stručné celkové hodnocení díla. Představovanou publikaci uzavírá Obsah (s. 267–269).

Knižním vydáním kandidátské práce se zaplnila velká mezera v slovenské historické jazykovědě a v slovenské dialektologii. Velkou část disertace tvoří četné nářeční a historické jazykové záznamy, které Kotulič buď excerpoval z publikovaných pramenů, nebo získal vlastními terénními sběry či bádáním v archivech. Excerptoval historické dokumenty v téměř všech východoslovenských a relevantních budapeštských archivech. Takto získané údaje představují velmi cenný přínos disertace a zcela jistě budou užitečné i pro další badatele.

Dobrou zprávou pro všechny zájemce o kandidátskou práci Izidora Kotuliče je její dostupnost též v elektronické podobě na adrese <http://www.academia.edu/34892007/Historické_hláskoslovie_a_tvaroslovie_východoslovenských_nářečí_1957_>.

Petra Přadková

<https://doi.org/10.5817/OS2018-4-10>

Znovu o kouzlu překladu

KREJČOVÁ, E., STALYANOVA, N.: *Kouzlo a umění překladu*. Brno: Masarykova univerzita, 2018, 80 s., ISBN 978-80-210-9017-0.

Profese překladatele a tlumočnicka je výzvou pro každého, kdo se rozhodl se jí věnovat. Vyžaduje totiž jak talent, tak i velmi dobré ovládnutí nejen jazyka, z/do kterého se překládá, ale i vlastní mateřštiny. Překladatel musí mít široký rozhled, specifické znalosti a ovládat alespoň do určitého stupně terminologie nejrůznějších oblastí života. Každý filolog se dříve či později „osobně setká“ s překladem a toto setkání někdy přeroste v jeho profesní životní lásku. Právě pro filology – studenty bulharštiny na zahraničních univerzitách, kteří se seznamují s tajemstvími překládání – a to jak specializovaných textů, tak i odborné literatury – je určena příručka *Kouzlo a umění překladu*, která vyšla v předvečer Mezinárodního dne překladatelů (30. září – svátek sv. Jeronýma, patrona překladatelů). Díky jejímu zpřístupnění online v digitální čítárně Masarykovy univerzity je knížka přístupná nejen kmenovým studentům MU, ale každému, kdo o ni ve virtuálním světě projeví zájem.